HKU & AI

De positie van HKU ten aanzien van artificiële intelligentie

September 2026

De positie van HKU ten aanzien van artificiële intelligentie

Snel innoverende clusters van technologieën zoals AI, sociale media en immersieve technologie beïnvloeden de politieke, economische, maatschappelijke en culturele samenhang en ontwikkelingen in de wereld, deels in negatieve, deels in positieve zin. Voor HKU is het zaak zich hier actief toe te verhouden. Bij AI (Artificiële Intelligentie) ligt op dit moment urgentie, gezien de snelheid van ontwikkelingen op dit vlak. AI is een containerbegrip. Dit vraagt om nuancering voor effectief gebruik van dit begrip in het discours binnen HKU. De volgende twee aspecten zijn van belang bij discussies over AI.

Ten eerste, sinds de introductie van ChatGPT valt in het dagelijks taalgebruik het begrip AI vaak samen met het begrip generatieve AI. De naam generatieve AI (GAI) verwijst naar AI-systemen die geautomatiseerd content kunnen maken, op verzoek van een gebruiker, direct via een prompt (zoals ChatGPT) of indirect op basis van context (zoals Copilot). Generatieve AI is echter een subgroep van AI. Algoritmes, machine learning en deep learning zijn andere voorbeelden van subgroepen van AI. De twee meest gangbare indelingen van AI in subgroepen zijn gebaseerd op het ontwikkelingsniveau ("hoe slim is de AI"), de functionaliteit ("wat doet de AI") en de schaal ("van *small/specialized* tot *generic*"). Het is belangrijk dat in discussies over de wenselijkheid of toepassing van AI duidelijk is welke subgroep en indeling aan de orde is, en welke betekenis dat heeft voor de betreffende discussie.

Ten tweede, een veel voorkomend misverstand is het gelijk stellen van generatieve kunst aan generatieve AI. Generatieve kunst wordt geheel of gedeeltelijk gemaakt met behulp van vooraf vastgelegde instructies, regels, scripts of scores, in plaats van volledig door mensenhanden te worden gecreëerd. Dit kan betrekking hebben op traditionele kunstvormen zoals muziek, choreografie, performance of beeldend werk, maar ook op digitale kunstwerken die door regels of algoritmes worden aangestuurd. Vormen van generatieve kunst zijn al honderden jaren terug te vinden in uiteenlopende culturen wereldwijd.

HKU verhoudt zich tot AI vanuit drie perspectieven:

1 Hoe wij AI begrijpen;

2 Wat wij van onze studenten en medewerkers vragen; en

3 Hoe wij ons onderwijs en onderzoek toekomstbestendig houden.

HKU ziet AI als een systeemtechnologie

1

Hoe wij AI begrijpen

HKU ziet AI als een systeemtechnologie, met vergaande sociale, culturele, maatschappelijke, politieke, economische en ecologische implicaties.

HKU benadert AI niet als een verzameling van applicaties, maar als een disruptieve systeemtechnologie. AI-systemen beïnvloeden onze toegang tot, en begrip van, kennis en zijn van invloed op onze perceptie van waarheid. AI-systemen veranderen creatieve maakprocessen, en hebben zelfs invloed op ons begrip van wat creativiteit, intelligentie en makerschap is. AI-systemen doen daarbij een fors beroep op energie, ruimte en water. AI-systemen worden bovendien ontwikkeld binnen een machtsdynamiek waarin een beperkt aantal grote technologiebedrijven steeds machtiger aan het worden is. Het zichzelf versterkende mechanisme hierbij is dat grote datasets leiden tot effectievere modellen, en effectievere modellen weer grotere datasets opleveren. Datasets in deze context zijn een reflectie van de machtsstructuren waarin deze bedrijven opereren, en hebben daardoor een vaak onwenselijke bias richting die machtsstructuren.

Tegelijk is AI als creatieve technologie geen breuk, maar een voortzetting van lange tradities van generatieve en gescripte kunst, templatecultuur, democratisering van makerschap. Daarnaast is AI slechts één voorbeeld van de in culturen altijd aanwezige wisselwerking tussen kunstpraktijken enerzijds en het gebruik van technologie anderzijds.

Onze kritische houding richt zich dan ook niet op AI als technologie zelf, maar op de manier waarop veelal mainstream generatieve AI wordt ontwikkeld en ingezet. Wij wijzen AI daarom niet fundamenteel af én omarmen AI ook niet kritiekloos. We verhouden ons ertoe: nieuwsgierig én kritisch, en altijd in meerstemmig gesprek met elkaar, met onze medewerkers, studenten en met de beroepspraktijken.

> Wij wijzen AI daarom niet fundamenteel af én omarmen AI ook niet kritiekloos.

Dit vraagt van student, onderwijsprofessional, academie en HKU

1 · *Hoe wij AI begrijpen*

de student

- kan op hoofdlijnen uitleggen wat AI is en hoe AI werkt;
- begrijpt de relatie van AI met bias, machtsstructuren, ecologie en verdienmodellen;
- heeft basisvaardigheden en eerste ervaring in het kritisch begrijpen van AI;
- heeft een kritische onderzoekende houding ten opzichte van AI.

de onderwijsprofessional

- kan onderwijs organiseren waarin studenten basisbegrip van AI ontwikkelen;
- kan uitleggen wat ethische (ie sociale, culturele, maatschappelijke, politieke, economische en ecologische implicaties) zijn van AI;
- kan de student kritisch bevragen op afwegingen en gebruik;
- helpt de student een kritische onderzoekende houding ten opzichte van AI te ontwikkelen.

de academie

- professionaliseert onderwijsteams op AI-geletterdheid en demystificatie;
- borgt dat dit terugkomt in de onderwijsprogramma's;
- vertaalt de HKU-brede basis naar academiespecifieke contexten en voorbeelden;
- organiseert een passend onderzoeksdiscours op academieniveau waarin de ontwikkeling rond AI en de betekenis daarvan voor de academie kritisch beschouwd worden.

HKU

- ontwikkelt kennis en professionaliseringsaanbod rond brede AI-geletterdheid voor academies en diensten;
- formuleert HKU brede basisuitgangspunten en stellingname ten aanzien van AI;
- verbindt AI-geletterdheid aan waarden, publieke verantwoordelijkheid en kritisch begrip;
- ondersteunt academies en diensten met gedeelde materialen, taal en kaders;
- organiseert het onderzoeksdiscours op HKU-niveau waarin de ontwikkeling rond AI en de betekenis daarvan voor de HKU kritisch beschouwd worden.

HKU ontwikkelt makers met artistiek, professioneel en ethisch handelingsvermogen ten aanzien van AI-technologie

2

Wat wij van onze studenten en medewerkers vragen

> Wij leiden geen gebruikers van AI op, maar creatieve makers die bewust en onderbouwd positie kunnen innemen ten opzichte van AI.

Dit leidt tot bewust handelingsvermogen: het vermogen om AI-technologie verantwoord te benutten, te bevragen, naar de hand te zetten, te begrenzen of zelfs bewust te weigeren, en steeds te kunnen verwoorden waarom. Zo laten we ons niet sturen door AI, maar helpen we het speelveld bepalen.

Ons handelingsvermogen hierop komt op drie manieren tot uiting:

Artistiek handelingsvermogen. In wat we maken kunnen we ons verhouden tot AI. Door te onderzoeken waar verantwoorde inzet van AI-technologie artistieke praktijken kan vernieuwen. Maar ook door de artistieke waarde van bestaande creatieve praktijken expliciet te maken in relatie tot AI.

Professioneel handelingsvermogen. We leren hoe AI verdienmodellen onder druk zet, waar kansen voor nieuwe modellen liggen, en hoe je daarin actief een positie opbouwt als individu en als collectief.

Ethisch handelingsvermogen. We onderzoeken kritisch waar onze handelingsruimte ligt, en hoe je dit ethisch handelen creatief en artistiek invoelbaar kunt maken. We onderzoeken kritisch waar individuele verantwoordelijkheid overgaat in systeemverantwoordelijkheid.

Dit vraagt van student, onderwijsprofessional, academie en HKU

2 · Wat wij van onze studenten en medewerkers vragen

de student

- werkt vanuit een artistiek nieuwsgierige en ethisch bevragende grondhouding;
- kan onderbouwd AI inzetten, bevragen, begrenzen en weigeren;
- stuurt het gebruik van technologie en is zich bewust van de wederkerigheid daarvan;
- onderzoekt de betekenis van AI voor het eigen makerschap.

de onderwijsprofessional

- kan een professioneel gesprek voeren over de inzet van AI in maakprocessen;
- kan studenten begeleiden in afwegingen, positionering en verantwoording;
- heeft zicht op de impact van AI op academiespecifieke maakprocessen en beroepspraktijken;
- begeleidt studenten in hun onderzoek naar de betekenis van AI voor het eigen makerschap.

de academie

- monitort actief de invloed van AI op de academiespecifieke maakprocessen;
- brengt continu in beeld wat AI verandert in het vak en de professionele houding;
- ondersteunt onderwijsteams in het expliciteren van handelingsvermogen op AI in het curriculum;
- onderzoekt systematisch de betekenis van AI voor de relevante contexten van de academie.

HKU

- ontwikkelt kennis en professionaliseringsaanbod rond creatief handelingsvermogen in relatie tot AI;
- benut de werkplaatsen als leer- en onderzoeksomgevingen die artistiek onderzoek naar de rol van AI in maakprocessen faciliteren;
- voedt het gesprek over professioneel handelingsvermogen, makerschap en AI;
- maakt voorbeelden, modellen en taal beschikbaar om AI in relatie tot makerschap te bevragen;
- onderzoekt systematisch de betekenis van AI voor de relevante contexten van de HKU.

HKU kunstonderwijs en onderzoek zijn stevig genoeg om mee te bewegen met nieuwe technologie zonder onze kern te verliezen.

3

Hoe wij ons onderwijs en onderzoek toekomstbestendig houden

HKU kunstonderwijs en onderzoek zijn bestand tegen de hype van de dag, en kunnen zich tegelijkertijd doorontwikkelen. Toekomstbestendig betekent voor ons niet trendgevoelig, maar tegelijkertijd wendbaar zijn én inhoudelijk houdbaar. Wij zijn stevig genoeg om mee te bewegen met nieuwe technologie zonder onze kern te verliezen, tegelijkertijd bevragen we onze kern voortdurend en zijn we daardoor lerend naar de toekomst toe.

We houden ons onderwijs actueel door het te verbinden met de werkvelden en culturele sectoren, in een wederkerige dialoog waarin we niet alleen ophalen maar ook teruggeven en agenderen. Zo verlaat elke student HKU met competenties die niet verouderen, en met het vermogen zich te blijven verhouden tot een beroepspraktijk die voortdurend verandert, met AI als één van de krachten daarin.

> Toekomstbestendig betekent voor ons niet trendgevoelig, maar tegelijkertijd wendbaar zijn én inhoudelijk houdbaar.

Dit vraagt van student, onderwijsprofessional, academie en HKU

3 · *Hoe wij ons onderwijs en onderzoek toekomstbestendig houden*

de student

- ontwikkelt tijdloze competenties binnen een actuele context;
- wordt voorbereid op een werkveld waarin technologie als AI een rol speelt;
- kan zich verhouden tot veranderende beroepspraktijken en technologieën;
- ontwikkelt een onderzoekende houding ten opzichte van technologie die in staat stelt tot langdurige doorontwikkeling, ook na de studie.

de onderwijsprofessional

- kan in de context van technologie nieuw onderwijs ontwerpen en toetsen;
- heeft zicht op de impact van technologie zoals AI op het werkveld op (middel)lange termijn;
- kan studenten begeleiden in de relatie tussen opleiding, beroep en door technologie veranderende praktijk;
- helpt studenten een onderzoekende houding ten opzichte van technologie te ontwikkelen die in staat stelt tot langdurige doorontwikkeling, ook na de studie.

de academie

- professionaliseert onderwijsprofessionals op onderwijs en toetsing in de context van AI;
- herijkt toetsplan en curriculum waar nodig en hanteert daarbij de HKU AI-richtlijnen;
- organiseert een continue dialoog met het werkveld over de impact van technologie zoals AI op het beroep en de opleiding;
- is in staat onderzoek om te zetten naar onderwijsinnovatie en borgt nieuwe kennis en inzichten in het onderwijs.

HKU

- bewaakt kwaliteit en samenhang onderwijs in relatie tot AI;
- organiseert ontwikkelruimte voor onderwijs- en toetsinnovatie;
- neemt deel aan of initieert relevante projecten en kennisontwikkeling op het vlak van technologie;
- stimuleert wendbaarheid van organisatie, curriculum en faciliteiten;
- is toekomstgericht, ontwikkelt kennis en ondersteunt innovatie van kunstonderwijs en het didactisch-pedagogisch handelen van onderwijsprofessionals in de context van technologie.

HKU · Nieuwekade 1 · Postbus 1520 · 3500 BM Utrecht · hku.nl